

sával, a művészi szép és igaz megértetésével és megéreztetésével, másrészt a következő órában egy másik, vagy gyakran ugyanaz a szerv — és rendszerint a nagy tömegkehez szóló — ömleszt a szocializmustól idegen életszemléletet. Sokat tehetne a konferencia munkánk eszmei megalapozottságának erősítéséért, azért pedig talán még többet, hogy az elmélet gyakorlati alkalmazása minden területen egyformán érvényesüljön. Amit a népművelés gyalogjáró közkatonaiktól megkívánunk, kívánjuk meg azt a tömegkommunikációs intézményektől és eszközöktől is.

Jó alkalom a konferencia az eddig megtett út áttekintésére és értékelésére is. Elégé tisztázottak már azok a torzulások, amelyek az ötvenes évek elején a népművelésben bekövetkeztek. Pedig nemcsak hibái, hanem komoly érdemei is voltak ennek a korszaknak. Elméleti és gyakorlati téren is sok jószándékú kísérletet tett annak érdekében, hogy a mákonyt jelentő régi népművelés helyett megvalósulhasson a művelődés demokratizmusa. A „művelés” és „művelődés” szó körül zajló vita nem szórészálhasogató nyelvészkedés volt, hanem elvi harc a múltból örökölt „hurkatöltő-elmélet”, az „eszi, nem eszi, nem kap mást”-szerű nézetek ellen, vagyis a nép művelődési jogának elismertetéséért, általánossá, teljesértékűvé tételéért. Tartozunk az igazságnak és a történeti hűségnek azzal, hogy ne csak a hibákat és a téves ideológiai nézeteket mutassuk fel ebből a korszakból, hanem a jó és helyes, a kor követelményének megfelelő, jövőbe mutató törekvéseket és úttörő próbálkozásokat is.

Bizonyára foglalkozik majd a konferencia a népművelők és könyvtárosok képzésével, amelynek magas színvonaláról sok elismerő szót lehet mondani. Valami azonban hiányzik a képzésből. A mi foglalkozásunk nem egyszerűen szakma, kenyérkereső állás, hanem mindenek előtt hivatás. *Akiben a jól megalapozott, korszerű műveltség és a szakma mesteriségbeli ismerete nem párosul kellő hivatástudattal, nem lehet jó népművelő.* Több fiatal is elmondta beszélgetés közben, hogy évről-évre csökkent az a lobogó lelkesedés, amellyel tanulmányaikat megkezdték, mert az ismeretek száraz tömege mellett keveset kaptak a munka emberi-társadalmi-közösségi jellegéből és szépségéből, abból, ami számukra vonzóvá tette ezt a pályát. Talán ebben is segít a konferencia állásfoglalása, mint ahogy sok más kérdésben is bizonyára elősegíti majd a jövőendő időszak munkájának eredményességét.

Könczöl Imre
a Várpalotai Városi Könyvtár vezetője

Gyakorlatiasabb népművelési szemléletet

A népművelés jellege, területei, feladatai, célkitűzései és módszerei társadalmi rétegenként, vidékenként, a vidéken élő hagyományok, a szervezők és népművelők tehetsége és tehetségtelensége, hivatástudata vagy nemtörődömsége szerint mások és mások. Láttam már olyan tiszteletdíjas falusi könyvtárost, aki Tolszto, Puskin és Gogol olvasására szoktatta a parasztovasókat, s ugyanakkor tanúja vagyok annak is, hogy az utóbbi időben a lektür — ha nem hadakoznánk ellene minden módon — a tömegolvasók körében kiszorítaná az emberformáló és a valódi műveltséget adó olvasnivalót. Korszakunk bonyolult fejlődési viszonyai között talán legbonyolultabb a tudatformálódás, s ha lehet, még ennél is bonyolultabb a *tudatformáló tevékenység.*

Az alsó, középső és felsőfokú oktatási intézményekben immár huszonöt éve állandóan folyó kísérletezések, tantervi átcsoportosítások, a módszerekre, a szemléleti változásokra célzó próbálkozások mind-mind annak jelei, hogy az évezredes vágányokon futó, szilárd és hosszú ideig bevált szervezeti keretek között működő iskolarendszer is átalakulóban van világszerte. Még jobban érvényes ez a megállapítás a *népművelésre*, mely az iskolarendszerhez hasonló szervezethez hasonló formákkal, követelményekkel s — főként a felszabadulás előtt — hasonló anyagi erővel sohasem rendelkezett.

Egy bizonyos: a sok meddőnek látszó kísérletezés ellenére ma már két dolgot értünk. Az egyik az, hogy szakemberek, pedagógusok, könyvtárosok, állami, társadalmi és pártvezetők széles rétegei a népművelést egyre sürgetőbb és nélkülözhetetlen területnek tekintik nemcsak a kulturális, hanem a gazdasági felemelkedés szempontjából is. A másik: éppen ezért egyre több dotáció jut a népművelésre. Ne ámítsuk magunkat: jóval több, mint amennyit tényleges eredményekben le lehet mérni.

Nem szeretnék a saját munkaterületem, a *könyvtár* túlbecsülésének látszatába esni, mikor azt állítom, hogy az effektív, tehát a közművelődésben, a tudatformálásban és a gazdasági életben *ténylegesen* (egyes speciális területeken forintokban is!) lemér-

hető hasznot egyelőre *többnyire* a könyvtárak munkája eredményezi. Fontosabb könyvtáraink végre elfoglalják természetes és törvényszerű helyüket a népművelés szerteágazó területei között, *információs központok* lesznek. Ez másképpen azt jelenti, hogy nem a könyvtár keresgéli gyakran vajmi keveset jelentő kiállításokkal, kell-nem kell rendezvényekkel, bibliográfiákkal az olvasók — vagy ki tudja, kicsodák — kedvét, hanem a *dinamikus és mindig konkrétabb igényeket támasztó élet diktál neki, s a könyvtár ezeknek siet élébe*. Az igények felismerése és lehető legteljesebb kielégítése: egyértelműen ebben látom a könyvtárak és a könyvtárosok népművelési feladatát, s e feladat segítését szeretnék várni a népművelés irányítóitól. Elég belepillantani például a Szolnoki Megyei Könyvtár információs naplójába, kiderül: a legkülönbözőbb szakemberek, a közép- és felsőfokú oktatásban részt vevő ifjak és felnőttek tömegei, a kutatók, az újítók információs igényeikkel egyre inkább a *nagyobb súlyt* képviselik a könyvtárban, a csak olvasnivaló után nézelődő emberekkel szemben. Sőt: a vezető beosztású szakemberek, funkcionáriusok megnövekedett igényeinek kielégítésére — éppen az új gazdasági mechanizmus bevezetése óta — vezetéstudományi különgyűteményt kellett létrehozunk. Ugyanilyen különgyűteményt alakítunk ki nem a szép hangzás és saját hobbynk, hanem az igények kielégítése érdekében a neveléstudományi művekből, cikkekből is. Az információs igények ugrásszerű növekedésére utal az is, hogy a könyvtárközi kölcsönzések száma eddig nem látott arányokat öltött, s a kívánságok kielégítése egyre súlyosabb gond számunkra. Ezek az igények — egy elenyésző kisebbségtől eltekintve — mind-mind a gyakorlati élethez, a technikai haladáshoz, a kutatáshoz, a szakemberképzéshez kapcsolódnak, az oktatást és a munkát szolgálják, azt a többletet adják, *amit csak a könyvtár adhat. Úgy vélem, ez a könyvtári népművelés célszerű, modern és olyan hasznos útja, melyen — ha ezt könyvtárpolitikai szemléletnek fogjuk fel, előbb-utóbb megtérülnek a könyvtárügyre áldozott milliók.*

Itt ismét egy rossz látszatot szeretnék elkerülni. Mindezzel nem akarom lebecsülni az egyéb népművelési intézményeket, s nem akarok a könyvtárak számára valamiféle kivételes helyzetet igényelni. A könyvtár sajátos feladatai nagyon is jól összekapcsolhatók más intézmények tevékenységével — ha a kapcsolódás a tényleges szükségletek figyelembevételével történik. Legyen szabad egy, az 1930-as évekbe visszanyúló, gyermekkori emlékemre hivatkoznom. A faluban, ahol éltem, telente egy munkáskör működött. Tanítók — nem pénzért, mert akkoriban ilyen „keret” (különösen egy munkáskörben) nem létezett, hanem szívességből — esténként eljártak ide előadásokat tartani. A kör tagjai kivétel nélkül napszámosok, kubikusok voltak. Az én apám például számolást és mérést, terület, prizma és egyéb alakzatok köbtartalmának és súlyának számítását „adta elő”, és gyakoroltatta e nagyon egyszerű emberekkel. Nem volt szükség szervezésre, csalogatásra, „aktívákra”, plakátokra, hívogatásra! Jöttek az emberek csapatostul, mert arról volt szó, hogy ne csaphassák be őket a munkánál. Figyeltek, tanultak és hálásak voltak, mert a *művelődés számukra kenyérkérdés volt. Hátha még anyagi erőik is lettek volna, s megfelelő könyvtárat is tarthattak volna fenn!*

Egy mai példa: a jászkíséri művelődési házban — hadd írjam ide igazgatójának, Győri Jánosnak nevét — főként diákokból álló, jól szervezett ifjúsági klub működik. A klubban rendszeresen tartanak TIT előadásokat, melyeknek témáját *mindig maguk a gyerekek határozzák meg*. Ezekben a hónapokban óriási segítség ez nekik az érettségire való felkészülésben: matematikából, magyarból vagy egyéb, tetszés szerinti tárgyból. Megéri és megtérül az erre fordított összeg. *Nem korrepetálás* folyik itt, hanem a meglévő ismeretek sokoldalú megvilágítása, elmélyítése, kiegészítése — hiszen a művelődési háznak megvan az anyagi lehetősége arra, hogy egyetemi előadókat, szakembereket, kutatókat kérjen föl az előadások megtartására. Az előadásokat természetesen más érdeklődők is látogatják. Magam mint Petőfi-kutató jártam ott, s mint könyvtáros is örömmel láttam, hogy a művelődési házzal jó kapcsolatot tartó könyvtáros egy külön asztalkára előre kikészítette a legjobb, legmodernebb Petőfi-irodalmat képviselő könyveket, cikkeket. Hogy ez a klub egyre tartalmasabb, annak csupán az az egyszerű titka, hogy a művelődési ház vezetője a tényleges szükségletet veszi alapul. Mindezekkel nem akartam én valami sosem látott-hallott dologra felhívni a figyelmet, csak — senkinek rosszul ne essék — némi kételyek támadtak bennem, mikor az országos népművelési konferencia előkészítéséről olvastam. (Kiss Jenő: Országos konferenciára készülünk. Népművelés, 1969/4.) Meglepett — (vagy talán meg sem lepett?) — hogy 26 (!) témabizottság alakult, s ezekben több mint 500 (!) ember mondta el véleményét. Ez ugyan még önmagában nem lenne baj, de rossz tapasztalatot, hogy ha a népművelésről van szó, se vége, se hossza a *beszédnek*, s ami a sok-sok hozzászólás, felszólalás, referátum, korreferátum, értekezlet, szümpozion, konferencia és mi minden után tényleges eredményekben mutatkozik, azt sokszor

hiába keressük. Nem akarom előre és eleve lebecsülni a nagy apparátussal és rengeteg jószándékkal induló tanácskozást — ismétlem, mindenki csak örülhet, hogy ilyen súllyal foglalkoznak vele —, de sok embert sok rossz tapasztalat emléke kísért, ha ilyenekről hall. Sok olyan népművelési előadást és felszólalást hallottam már, amelyre Hamlet szintén rámondhatta volna: „szó, szó, szó”; vagy amelyet egyszerűen nem tudtam megérteni, vagy amellyel elméletieskedése, furcsa fikciói miatt nem tudtam egyetérteni. Mire lenne szükség? Talán kevesebb bizottságra és kevesebb elméletieskedésre, de több tapasztalatra, több tényleges és közvetlen helyzetismeretre. Magam elég gyakran járom a járszági és a nagykunsági tanyákat, hogy részint előadást tartsak, részint figyeljem művelődési autóink tevékenységét. Állíthatom: ennél a vidéknél nehezebb terület népművelési szempontból nincs, vannak helyek, ahol az emberek még sohasem ültek fürdőkádban, piszkosan és trágyás csizmában jönnek el a múSORra, a TIT előadás bosszantja őket és közben kártyáznak. 1967-ben találtunk olyan öreg parasztot, aki életében akkor látott először mozgófilmet. Színvonal tekintetében az olyan helyeken, ahol villany nincs — már pedig ilyen nem kevés akad a tanyavilágban — egy- és más tekintetben nem haladták túl a reformkori parasztot.

Külön tanulmányt (és külön bizottságokat!) érdemelnének a tanyai parasztok, hiszen megyénkben tízezrekről, országosan százezrekről van szó! Most azonban csak annyit jegyzek meg: a népművelés teoretikusai, bizottság-szervezői közül még sohasem kéredeztek fel senki művelődési autóinkra — legalábbis itt, Szolnok megyében nem. Bóven akadna pedig számukra égetően sürgős, megoldásra váró tennivaló, és fogas kérdés.

Annál is inkább érdekes ez a dolog, mert ma már van rá pénz. Ilyen drága — és ilyen kevésbé hatékony — népművelési tevékenység talán sehol sem folyik Európában. A művelődési autó egyetlen kilométere átlagosan 10—12 forintba kerül. Hogy egyetlen könyv kikölcsönzése forintban mennyi, azt már nem is akarom ideírni. Pedig nem mondhatunk le arról, hogy a tanyán élő emberek könyvhöz jussanak.

Kérdés, hogy ma miben találunk meg a gazdaságilag még igen jelentős szerepet betöltő tanyák lakóinak művelődésében az *érdekeltséget*, amely a 30-as évek kubikusainál olyan nyilvánvaló volt? Bizonyos, hogy a mezőgazdasági ismeretterjesztő könyvek — amelyekkel jelenleg erőlködünk — nem hozzák tűzbe-lázba ezeket az embereket, nem érzik, nem tapasztalják, hogy valami sokat jelentenének nekik, hogy életük, anyagi viszonyaik alakulására ezeknek számottevő hatása lenne. Ezt igazolja egy szomorú tapasztalatunk is: a mezőgazdasági könyvhónap alkalmával pályázatot írtunk ki, melynek témája ez volt: milyen hasznát vettem az olvasásnak a háztáji vagy a nagyüzemi gazdálkodásban? Szégyellek szólni az eredményről.

Ezen a területen is — mint minden egyéb területen — csak akkor vergődhetünk zöld ágra, ha a tényleges érdekeket kutatjuk, az élet közelségét keressük, és nem végelethatalan vitákkal, elméletekkel, hanem tapasztalatokra alapozott *eljárásokkal, tevékenységgel, gyakorlatiasabb szemlélet kialakításával* próbálnánk tovább jutni.

Úgy hiszem, sok könyvtáros nevében szólok, mikor azt mondom: egy ilyenféle irány túlsúlyba kerülését várnám legszívesebben az országos konferenciától.

Imre Lajos,
a Szolnoki Megyei Könyvtár igazgatója

Nem várok csodákat

Csodákat nem várok, de azt szeretném, ha a konferencia hozzájárulna néhány fontos — legalábbis számunkra, közművelődési könyvtárosok számára fontos — probléma egyértelmű, elvi tisztázásához.

Az elmúlt években a komplex népművelés jegyében egyre több olyan feladatot kellett a Fővárosi Szabó Ervin kerületi könyvtáraknak ellátniok, amelyek a jelenlegi létszámhelyzet és anyagi ellátottság mellett majdnem lehetetlenné tették a *könyvtár alapfunkciójának* jó és korszerű teljesítését.

Mikre gondolok? A kerületi könyvtárak egymás után vettek részt olyan akciókban, amelyek jellegüket tekintve a könyvtári munka perifériáján helyezkednek el: budapesti szintű vetélkedők, rajzpályázatok stb. megszervezése, lebonyolítása és értékelése, különféle ünnepi rendezvények szervezése és lebonyolítása. Ezek a feladatok — tekintve, hogy a közepes nagyságú kerületi könyvtárak, és ilyen a legtöbb, mindössze 3—4 könyvtárossal dolgoznak — *annyi energiát vontak és vonnak el az olvasó-*